

ТЕХНІКА ОПУБЛІКУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО АКТА

У тезах досліджується техніка офіційного опублікування нормативно-правових актів в Україні та її значення для забезпечення доступності права і реалізації принципу верховенства права. Актуальність теми зумовлена потребою вдосконалення нормотворчого процесу в умовах розвитку правової держави. Офіційне опублікування сприяє прозорості законодавства, інформуванню громадян про правові норми, їх належному застосуванню та запобіганню правовій невизначеності. Недоліки в термінології, процедурі опублікування та недостатня систематизація законодавства знижують ефективність правового регулювання, що підкреслює важливість дослідження. Аналізуються поняття офіційного опублікування й оприлюднення, їх термінологічна різниця та роль у нормотворчому процесі. Визначено ключові ознаки офіційного опублікування: первинність, нормативна регламентація, автентичність тексту. Запропоновано вдосконалити практику опублікування шляхом нормативного закріплення першої публікації як офіційної та систематизації законодавства для усунення суперечностей, прогалин і спрощення доступу до правової інформації, що сприяє стабільності правової системи та зміцненню довіри до держави.

Ключові слова: офіційне опублікування, юридична техніка, нормотворчий процес, правова інформація, систематизація законодавства, доступність права.

Щоб окреслити поняття та обсяг техніки видання нормативно-правових актів, необхідно розглянути поняття юридичної техніки. При визначенні цього поняття вітчизняні та зарубіжні автори зазвичай демонструють схожі підходи. Юридична техніка - це галузь знань про правила ведення правових справ і в процесі створення різноманітних правових актів, письмове викладення змісту нормативно-правових актів, складання правових документів, вирази правового аналізу, юридичні права та обов'язки і т. ін. Раніше юридична техніка була частиною теорії держави і права. Сьогодні юридична техніка виділяється як самостійний напрям юридичної науки, орієнтований на вирішення практичних завдань [1].

Наприклад, М. Панов визначає юридичну техніку як укладену в юридичній практиці систему правил і способів реалізації уповноваженими суб'єктами діяльності з метою підготовки найбільш оптимальних і доцільних за формою і структурою правових актів [1]. У законодавстві велике значення має фаза оприлюднення прийнятих, змінених чи доповнених правових актів. Своєчасна публікація дозволяє ознайомитися з прийнятими нормами, змінами та доповненнями до чинного законодавства з метою оперативного коригування діяльності в певному напрямку.

Офіційне опублікування закону – це офіційне правове, нормативно визначене опублікування для загального відома від імені законодавчого органу повного та точного тексту прийнятого нормативно-правового акта вищої юридичної сили з усіма необхідними реквізитами шляхом розміщення в нормативно визначене загальнодоступне друковане видання.

Офіційне видання має формально - юридичне значення і складається з нормативно встановленого оголошення від імені контролюючого органу, призначеного для інформування громадськості, яке містить повний і гарантовано правильний текст прийнятого нормативно-правового акта.

Публікація виконана від імені нормотворця, має достовірний характер, а її результати є найповнішими, найнадійнішими та доступними джерелами інформації про правові норми; для ознайомлення з нормативно-правовими актами, їх належного зберігання й використання створюють оптимальні умови. Тому набір офіційно опублікованих правових текстів слід розглядати як першооснову та головну передумову для діяльності, пов'язаної із забезпеченням доступності законів [2].

Слід зазначити, що після публікації починається реалізація у відповідних формах засобами, визначеними правовими нормами.

Акти Кабінету Міністрів України не пізніше як через п'ятнадцять днів після їх прийняття в установленому порядку та підписання підлягають оприлюдненню державною мовою в офіційних друкованих засобах масової інформації. Офіційними друкованими виданнями для оприлюднення актів Кабінету Міністрів України є «Офіційний вісник України» та газета «Урядовий кур'єр».

Акти Кабінету Міністрів України можуть бути в окремих випадках офіційно оприлюднені через телебачення та радіо .

Відповідно до частини 5 статті 52 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» офіційне опублікування постанов Кабінету Міністрів України здійснюється в газеті «Урядовий кур'єр» та в

«Офіційному віснику України», а також в інших офіційних друкованих виданнях і друкованих засобах масової інформації, визначених законом.

Отже, техніка оприлюднення нормативно-правових актів є професійною технікою, яка охоплює публічну сферу та забезпечує досконалість права щодо форми та вимог до документації [3].

Методика оприлюднення нормативно-правових актів спрямована на підвищення ефективності, яка визначається необхідністю наявності правового припису, що міститься в документі.

Суть опублікування нормативно-правових актів полягає в розміщенні повних текстів прийнятих нормативно-правових актів у спеціально відведених виданнях.

Таке видання підготовлено на замовлення нормотворця, має оригінальний характер, а його результати є найбільш повним, надійним і доступним джерелом інформації про норми права.

Право на інформацію про нові закони та інші правові акти - одне із загальновизнаних міжнародним співтовариством прав людини.

Держава зобов'язана поважати його і сприяти його реалізації. У Підсумковому документі Віденської зустрічі представників держав - учасниць Ради безпеки і співробітництва в Європі 15 січня 1989 р. вказується на необхідність ефективно забезпечувати право осіб знати свої права й обов'язки в цій сфері і вчиняти дії відповідно до них, з цією метою публікувати й робити доступними всі закони, адміністративні правила й процедури, які стосуються прав і основних свобод людини [4].

Юридичне поняття «презумпція знання закону», що використовується у законодавстві та в юридичній науці, означає, що ніхто не може посилається на незнання діючого нормативно-правового акта. У нормотворчому процесі важливе значення має етап оприлюднення прийнятих, змінених чи доповнених нормативно-правових актів.

Своєчасне оприлюднення правових актів дає змогу ознайомитись із прийнятими нормами, зі змінами та доповненнями до чинного законодавства, що, у свою чергу, дає змогу швидко корегувати діяльність у конкретному напрямку.

В свою чергу, опублікування нормативно-правових актів – це спосіб доведення до відома населення змісту прийнятих нормативно-правових актів. Воно має на меті інформування про прийняття правового акта та створення умов для ознайомлення з його змістом і полягає в оприлюдненні через засоби масової інформації: пресу, радіо, телебачення та комп'ютерні мережі.

Л. Легін, слушно зауважує, що таке визначення опублікування нормативно-правових актів викликає заперечення, оскільки тут подано визначення опублікування нормативно-правових актів (вужчого поняття) через оприлюднення нормативно-правових актів (ширшого поняття). Опублікування нормативно-правового акта – полягає в оголошенні, відповідно до установлені процедури, від імені нормотворчого органу повного і точного (автентичного) тексту прийнятого нормативно-правового акта в офіційному друкованому виданні [4].

Набрання юридичної сили нормативно-правовими актами не завжди пов'язане із їх офіційним опублікуванням. Наприклад, урядові та відомчі нормативно-правові акти набирають чинності з моменту прийняття чи в інший строк вказаний у самому нормативно-правовому акті.

Саме тому, зв'язок опублікування нормативно-правового акта із набранням ним юридичної сили характерний для законодавчого процесу. Офіційне опублікування не може змінити ні юридичної сили нормативно-правового акта ні його зміст, однак є завершальним компонентом нормотворчого процесу.

Для того, щоб чітко визначити поняття офіційного опублікування нормативно-правових актів, необхідно виокремити характерні риси та ознаки цього правового явища. Можна виокремлювати наступні ознаки:

1. Оприлюднення нормативно-правового акта для загального відома. Оскільки, нормативно-правові акти регулюють цілі комплекси суспільних відносин, та, як правило, поширюють свою дію на всіх або на значну частину осіб. Доведення тексту правового акта до відома широкого кола адресатів є необхідною якістю офіційного опублікування. Засіб такого опублікування вільно може поширюватись серед населення держави, на нього існує необмежена підписка та будь - який громадянин держави може з ним ознайомлюватись як у бібліотеках так і за допомогою інтернет - ресурсів державних органів влади.

2. Офіційне опублікування є первинним повідомленням тексту нового нормативно-правового акта, що слідує безпосередньо за його прийняттям. Усі наступні публікації нормативно-правових актів, які навіть носять офіційний характер, наприклад, інкорпорація законодавства, не є опублікуванням нормативно-правового акта, яке входить до нормотворчого процесу.

3. Офіційне опублікування завжди здійснюється від імені та за дорученням нормотворчого органу.

4. Діяльність по опублікуванню нормативно-правових актів носить правовий характер і тому повинна бути чітко нормативно регламентованою. Це є обов'язковою умовою дотримання принципу законності у нормотворчій діяльності, реалізації презумпції знання закону та ефективності правового виховання.

5. Опублікування тексту прийнятого нормативно-правового акта здійснюється у спеціальних, нормативно визначених офіційних виданнях. Друк тексту в офіційному виданні передбачає його офіційний характер та автентичність оригіналу. Тобто, офіційним виданням є документ, підтверджуючий дію нормативно-правового акта та точний текст. Зокрема, це визначається тим, що на нього можна посилається у випадках застосування норм права та у друкованих роботах. Окрім того, розміщення законодавчих та урядових нормативно-правових актів у відомчих виданнях, які не є офіційними виданнями для

опублікування такого виду нормативно-правових актів, є звичайним інформуванням про прийняття нових правових актів і не тягне за собою юридичних наслідків як офіційна публікація.

6. Владно-юридичний характер волі нормотворця виражений через офіційне опублікування, вимагає щоб у процесі такого опублікування було передано точний, оригінальний текст із зазначенням усіх офіційних атрибутів нормативно-правового акта. Ураховуючи цю особливість офіційного опублікування, надзвичайно важливою є ретельна перевірка оригінальності, точності тексту для публікування [5].

Отже, який термін є більш коректним, «офіційне оприлюднення» чи «офіційне опублікування»? За одним підходом, оприлюднення розглядається як стадія законодавчого процесу і вважає, що його сутність полягає в розміщенні від імені держави повних текстів прийнятих нормативно-правових актів у спеціально визначених для цього виданнях.

Офіційне оприлюднення нормативно-правових актів класично здійснюється шляхом офіційного опублікування, сутність якого полягає в розміщенні повних текстів прийнятих нормативно-правових актів у спеціально визначених для цього виданнях.

Офіційне опублікування нерідко розглядається як найефективніша форма оприлюднення і доведення до відома громадян змісту правових норм, а також найоптимальнішою формою для забезпечення реальності презумпції знання закону. Отже, саме оприлюднення і здійснюється шляхом публікації.

Відповідно до іншого підходу, між поняттями «опублікування» та «оголошення» можна поставити знак рівності, тобто визнати тотожними за змістом [6].

Звертаючись до аналізу статті 57 Конституції України, М. Теплюк і О. Ющик вважають, що термін «оприлюднення» введено в Конституцію України безпідставно, враховуючи: по-перше, за попередньою Конституцією, глава держави повинен був тільки підписати закон, а за Конституційним договором – підписати й обнародувати його, проте за ним не йшлося про опублікування закону, тому словосполучення «обнародування закону» за таким формулюванням застосовували, на думку авторів, у значенні його офіційного опублікування. Поряд із цим у тексті останньої редакції Конституції України термін «опублікування» закону має самостійне значення, що не збігається за змістом із термінами «оприлюднення» та «обнародування» [7].

На нашу думку, у законодавстві та у науковій, навчальній правничій літературі воно має бути максимально обґрунтованим і найбільш прийнятним юридично, а також відповідати вимогам сучасності й темпам розвитку України на шляху побудови європейської, прогресивної держави.

Узагальнюючи названі ознаки офіційного опублікування, можна запропонувати визначення поняття офіційного опублікування нормативно-правових актів.

Це офіційно-юридичне, нормативно визначене оприлюднення для загального відома, від імені нормотворчого органу повного і точного тексту прийнятого нормативно-правового акту з усіма необхідними реквізитами, шляхом його розміщення у нормативно визначеному загальнодоступному друкованому виданні.

В офіційному опублікуванні поєднуються як офіційне повідомлення про дію нормативно-правового акту так і підтвердження відповідності та оригінальності його тексту.

Від опублікування нормативно-правового акту, що здійснене, одразу після його прийняття, яке має офіційне значення необхідно відрізнити наступні публікації нормативно-правових актів, що не пов'язані із нормотворчим процесом.

Таким чином, необхідно виокремлювати види опублікування на офіційне та неофіційне. Різниця полягає в юридичних наслідках, які слідують після опублікування тексту нормативно-правового акту в офіційних чи в інших друкованих засобах, які мають тільки інформаційне значення.

Тільки офіційне опублікування породжує визначені юридичні наслідки, надає опублікованому тексту нормативно-правового акту якість офіційного дублікату його оригіналу. Просте повідомлення про прийняття нормативно-правового акту, виклад його змісту, опублікування для ознайомлення не володіє такими якостями [8].

Вважаємо, що необхідно звернути увагу на потребу фіксації правового застереження, відповідно до якого офіційним опублікуванням є перша публікація нормативно-правового акту в офіційному друкованому виданні, що автоматично «знімає» проблему визначення дати набрання нормативно-правовим актом юридичної сили в разі різнотривалого його опублікування в різних офіційних виданнях.

Щодо систематизації законодавства – то це спрощення та вдосконалення законодавчих та інших нормативних актів, їх внутрішньої узгодженості шляхом створення єдиних нормативних актів та їх узагальнень.

Систематизація є необхідною умовою ефективності чинного законодавства, усунення протиріч і прогалин. Регулювання систематизації необхідне для: підвищення ефективності та якості законодавства; забезпечення доступності використання нормативних правових актів громадянам, державним органам, громадським організаціям і підприємствам; для заохочування, вивчення та дослідження законодавства. Організація має на меті:

1. досягнення внутрішньої єдності правових стандартів, тобто усунення суперечностей і прогалин, що призводить до підвищення ефективності законодавства;

2. упорядкування правових статей, розміщення їх у конкретних розділах і рубриках, тобто класифікація, що забезпечує доцільність використання законодавчого ланцюжка [9].

Ми погоджуємося з думками науковців, що систематизація законодавства є необхідною умовою ефективності правової системи. Усунення протиріч і прогалин, забезпечення доступності та впорядкованості нормативно-правових актів справді сприяє стабільності законодавства, його зрозумілості та практичності для всіх суб'єктів правових відносин.

Досягнення внутрішньої єдності правових стандартів і їх класифікація є ключовими завданнями, що дозволяють підвищити ефективність регулювання суспільних відносин.

Вважаємо, що систематизація спрямована на стабілізацію правової системи, перетворення організаційно - правової організації в інструмент забезпечення нормальної життєдіяльності суспільства та максимально ефективного застосування й реалізації нормативно-правових актів і умов, спрямованих на поліпшення інформаційного впливу права на правосвідомість його суб'єктів

Отож, підводячи підсумки, методика публікації нормативно-правових актів - це сукупність прийомів і способів нормативного визначення оголошення, яке видається від імені нормативно-правового органу, звернене для публічного оприлюднення і містять точний, повний і гарантований текст затвердженого нормативно-правового акту.

Опублікування нормативно-правових актів є фундаментальним елементом функціонування правової держави, оскільки саме воно забезпечує офіційне доведення змісту законів до суспільства. Ця процедура є обов'язковою умовою для набуття нормативно-правовим актом юридичної сили, що гарантує його прозорість, доступність і можливість виконання.

Відповідно до принципу верховенства права, своєчасне опублікування законодавчих актів дозволяє уникнути правової невизначеності, забезпечуючи громадянам доступ до правових норм і створюючи умови для правомірної поведінки. Терміни набуття чинності таких актів, закріплені національним законодавством, сприяють збереженню балансу між необхідністю швидкої реалізації державної політики та дотриманням прав громадян.

Таким чином, опублікування та визначення чітких термінів набрання чинності нормативно-правовими актами є важливими складовими демократичного управління, що гарантують стабільність і передбачуваність правової системи, а також сприяють формуванню довіри між державою та суспільством.

Беззаперечно необхідність систематизації нормативних процедур впливає з необхідності забезпечення ефективної реалізації законодавства та правозастосовної діяльності, особливо створення та усунення дублювання, суперечностей і прогалин в існуючих нормативно-правових процедурах, а також покращення інформації та впливу права на правосвідомість його суб'єктів.

References

1. Shutak I., Lehin L. Tekhnika opublikuvannya normatyvno-pravovykh aktiv, 2015. S. 136-143.
2. Kopylenko O. L. Zakonoznavstvo: navch. posibnyk. Kyiv: Instytut zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy, 2011. 152 s.
3. Pro Kabinet Ministriv Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 27.02.2014 № 794-VII : stanom na 24 hrud. 2024 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (data zvmennia: 20.04.2025).
4. Lehin L. Opryliudnennia normatyvno-pravovykh aktiv kriz pryzmu prava na informatsiiu. 2017. S. 80–82.
5. Lehin L. Opryliudnennia zakonu : poniattia, formy, znachennia. Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk. 2014. № 2 (5). S. 36–44.
2. Udala Ya.M. «Ofitsiine opryliudnennia» vs «Ofitsiine opublikuvannya»: problemy terminolohichnoi vyznachenosti. Journal «ScienceRise: Juridical Science». №3(5). 2018. s. 30-36.
3. Tepluk M. O., Yushchik O. I. Vvedennia v diiu zakoniv Ukrainy: pytannia teorii ta praktyky. Kyiv: Parlamentske vyd-vo, 2011. 200 s
4. Andrusiv L.M. Ofitsiine opryliudnennia normatyvno-pravovykh aktiv: poniattia y forma. Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriia: yurydychni nauky. 2020. № 1. C. 1-6.
5. Karmalita M. V., Starostiuk A. V. Teoriia derzhavy: navch. posibnyk. Irpin, 2013. 152 s.

DOI 10.34132/mspc2025.01.11.22

Anastasiia Chernykh
Vasyl Stratonov

THE TECHNIQUE OF PUBLISHING A REGULATORY LEGAL ACT

The thesis analyzes the technique of official publication of regulatory legal acts in Ukraine and its role in ensuring accessibility of law. Clear regulation and systematization of legislation is proposed.

Key words: official publication, legal technique, rule-making process, legal information.

Відомості про автора / Information about the Author

Черних Анастасія Юріївна, студентка V курсу юридичного факультету, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: anastasiachernykh25032003@gmail.com.

Anastasiia Chernykh, 5th-year student of the Faculty of Law, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: anastasiachernyh25032003@gmail.com.

Стратонов Василь Миколайович, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, професор кафедри конституційного та адміністративного права і процесу юридичного факультету Чорноморського національного університету імені Петра Могили. E-mail: stratonov@ksu.ks.ua, orcid: <https://orcid.org/0000-0002-7548-0630>.

Vasyl Stratonov, Doctor of Juridical Sciences, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Professor of the Department of Constitutional and Administrative Law and Procedure, Faculty of Law, Petro Mohyla Black Sea National University. E-mail: stratonov@ksu.ks.ua, orcid: <https://orcid.org/0000-0002-7548-0630>.

© А. Черних, В. Стратонов
22.05.2025.

Стаття отримана редакцією

